

SUUREN VALIOKUNNAN LAUSUNTO 2/2010 vp

Valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta Eurooppa 2020 -strategiasta

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan suuri valiokunta on 5 päivänä maaliskuuta 2010 saanut valtioneuvostolta perustuslain 97 §:n mukaisen selvityksen komission tiedonannosta Eurooppa 2020 -strategiasta (E 6/2010 vp). Tämä selvitys sisälsi valtioneuvoston laatiman tiivistelmän komission asiakirjasta. Varsinaisen selvityksen valtioneuvosto antoi 12 päivänä maaliskuuta 2010 päivätyllä jatkokirjelmällä (1. VNK 12.3.2010).

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valiokunnan työjaostossa.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- EU-asioiden alivaltiosihteeri Jukka Salovaa-ra, valtioneuvoston kanslia

- johtaja Jaakko Kiander, Palkansaajien tutkimuslaitos
- asiantuntija Niina Harjunheimo, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- pääekonomisti Olli Koski, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- toimitusjohtaja Sixten Korkman, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA.

Viitetiedot

Valiokunta on saanut asiasta lausunnot sivistysvaliokunnalta (SiVL 4/2010 vp), sosiaali- ja terveysvaliokunnalta (StVL 3/2010 vp), talousvaliokunnalta (TaVL 3/2010 vp), työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalta (TyVL 3/2010 vp) sekä ympäristövaliokunnalta (YmVL 4/2010 vp). Lausunnot on otettu tämän lausunnon liitteiksi.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Euroopan komissio julkisti tiedonantonsa Eurooppa 2020 -strategiaksi 3.3.2010. Komissio korostaa muuntautumisen tarvetta. Paluu talouskriisiä edeltävään tilanteeseen ei riitä, vaan Euroopan on välttämätöntä tulla kriisistä ulos vahvempuna. Eurooppa voi menestyä, jos se toimii kollektiivisesti, unionina. EU:n tulee nojata

älykkääseen, kestäväan ja osallistavaan talouteen, jonka tuotos on korkea työllisyysaste, korkea tuottavuusaste sekä korkea sosiaalisen koheesion taso.

Komissio esittää strategian prioriteeteiksi kolmea toisiaan tukevaa teemaa:

— älykäs kasvu: osaaminen ja innovaatiot kasvun perustana

— kestävä kasvu: resurssitehokkaan, vihreämmän ja kilpailukykyisemmän talouden tukeminen

— osallistava kasvu: korkeaan työllisyyteen perustuvan talouden edistäminen lisäämällä sosiaalista ja alueellista koheesiota.

Vuoteen 2020 mennessä saavutettaviksi pääta-voitteiksi komissio esittää seuraavaa:

— 75 prosenttia 20—64 -vuotiaista eurooppalaisista työssäkäyviä

— 3 prosenttia EU:n BKT:stä tulisi sijoittaa tutkimukseen ja kehitykseen

— 20/20/20-ilmastotavoitteet tulisi saavuttaa

— koulunsa varhaisessa vaiheessa keskeyttäneiden osuus tulisi laskea alle 10 prosenttiin, samoin vähintään 40 prosentilla nuoresta sukupolvesta tulisi olla kolmannen asteen koulutus

— vähentää köyhyysrajalla olevien ihmisten määrää 20 miljoonalla ihmisellä.

Komissio esittää, että EU-tason päätavoitteet muunnetaan kansallisen tason tavoitteiksi, joissa otetaan kunkin jäsenmaan lähtötaso huomioon. Tavoitteiden saavuttamiseksi komissio esittää seuraavat seitsemän lippulaivahanketta, joiden tarkoituksena on käynnistää strategian prioriteettikohtainen toimeenpano:

— älykkään kasvun lippulaivahankkeet: "Innovaiva unioni", "Nuoret liikkeellä" ja "Euroopan digitaalinen agenda"

— kestävä kasvun lippulaivahankkeet: "Resurssitehokas Eurooppa" ja "Globalisaatio- aikakauden teollisuuspolitiikka"

— osallistavan kasvun lippulaivahankkeet: "Agenda uusille taidoille ja työpaikoille" ja "Eurooppa köyhyyttä vastaan -ohjelma".

Lippulaivahankkeiden avulla pyritään sitouttamaan niin EU-taso kuin jäsenmaatkin uuteen

strategiaan. Lippulaivahankkeet on jaettu EU-tasolla tehtäviksi toimenpiteiksi sekä kansallisen tason toimenpiteiksi. EU-tason keskeiset työkalut ovat sisämarkkinat, strategiaan suunnatut julkiset varat sekä ulkoinen ulottuvuus.

Valtioneuvoston kanta

Suomi yhtyy komission näkemykseen vahvan strategian välttämättömyydestä. Maailmanlaajuiset haasteet (taluskriisi, globalisaatio, ilmastomuutos ja väestön ikääntyminen) asettavat Euroopan kilpailutilanteeseen, joka edellyttää rakenteellisia muutoksia. Tarvitaan jäsenmaiden vahvaa poliittista sitoutumista ja konkreettisia toimia.

Tiedonannossa analysoidaan hyvin Euroopan rakenteellisia heikkouksia, kuten jälkeen jääminen tuottavuudessa ja työllisyydessä jo ennen taluskriisiä. Lisäksi tiedonannossa tuodaan esiin EU-talouksien tiiviin keskinäisen vuorovaikutuksen ja riippuvuuden merkitys sekä erityisesti kriisin paljastamat heikkoudet finanssi- ja rahapolitiikassa sekä pankkitoiminnan valvonnassa.

Suomi on pääosin tyytyväinen komission tiedonantoon. Suomelle tärkeät asiat, kuten vahvemmat ja laajemmat sisämarkkinat, mukaan lukien digitaaliset ja energiasisämarkkinat, talouspoliittisen koordinaation kehittäminen komission vankemman seurannan muodossa, vahva innovaatiopainotus sekä ulkoinen ulottuvuus, on tiedonannossa hyvin huomioitu. Suomi on myös tyytyväinen koulutuksen merkityksen painotukseen tiedonannossa sekä sosiaalisen koheesion rooliin. Tiedonannon keskittyminen ainoastaan muutama prioriteettiin ja tavoitteeseen on positiivista. On tärkeää, että jatkotyössä strategia säilyy fokuksena.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemukseen vahvan kasvu- ja työllisyysstrategian tarpeellisuudesta. Tämänhetkiset maailmanlaajuiset haasteet ovat kenties suurempia kuin kymmenen vuotta sitten Lissabonin strategiaa hyväksyttäessä ja asettavat Euroopan unionin ja jäsenvaltiot kilpailutilanteeseen, joka edellyttää rakenteellisia muutoksia. Talouskriisi on osoittanut Euroopan talouden monia heikkouksia ja tehnyt osittain tyhjäksi kasvun vuosien taloudelliset ja sosiaaliset saavutukset. Myös ilmastopolitiikan sitoumukset sekä energia- ja ympäristökysymykset muuttavat elinkeinoelämän toimintaympäristöä.

Suuri valiokunta voi hyväksyä strategialle asetetut prioriteetit. Valiokunta korostaa, että uuden strategian tulee keskittyä olennaiseen ja konkretiaan painottuen EU:n keskeisiin toimialoihin, kuten sisämarkkinoihin, kauppapolitiikkaan ja ilmastopolitiikkaan. Strategian tulee välttää turhaa byrokratiaa ja yksityiskohtaisuutta, ja tavoitteiden täytäntöönpanoon tulee ryhtyä viipymättä. Valiokunta kiinnittää huomiota myös strategian rahoitukseen. Unionin resurssit on mitoitettava riittäviksi, eikä strategian painopisteiden toteutus saa vaarantaa olemassa olevien EU-tavoitteiden rahoitusta, kuten ruokaturvaa.

Suuri valiokunta yhtyy talousvaliokunnan näkemukseen, että epäonnistuneen Lissabonin strategian virheiden välttämiseksi pitää pohtia uuden prosessin laajuuden mielekkyyttä suhteessa sen tuloksellisuuteen. Ilman todellista poliittista sitoutumista ja päätösten tehokasta täytäntöönpanoa Eurooppa 2020 -strategia jää edeltäjänsä tavoin pelkäksi sanahelinäksi. Valiokunta korostaa jäsenvaltioiden talouksien ja markkinoiden monipuolisuuden hyödyntämistä strategiassa ja tukee tavoitteiden jäsenvaltiokohtaista räätälöintiä sekä sitoumusten sopeuttamista.

Prioriteetit ja tavoitteet

Erikoisvaliokunnat ovat lausunnoissaan käsitelleet strategian prioriteetteja ja tavoitteita melko laajasti. Lippulaivahankkeita ja kansallisia tavoitteita tullaan käsittelemään yksityiskohtaisemmin niiden täsmentyessä. Suuri valiokunta toivoo valtioneuvostolta erityisen yksityiskohtaista selvitystä kansallisista tavoitteista hyvissä ajoin ennen kesäkuun Eurooppa-neuvostoa.

Eurooppalaisen kilpailukyvyn kehittyminen ja työllisyysasteen nostaminen perustuvat yhä enemmän korkeaan osaamiseen ja innovaatioihin. Suuri valiokunta pitää työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan tavoin strategiassa esitettyä työllisyysasteen nostamistavoitetta erittäin tärkeänä. Vain korkea työllisyysaste turvaa talouden tasapainon, kasvun ja jäsenvaltioiden kansalaisten yhtenäiset sosiaaliset mahdollisuudet ja oikeudet. Työllisyysasteen nostaminen edellyttää erityistä panostusta naisten ja miesten tasa-arvon lisäämiseen kaikissa työ- ja perhe-elämän tilanteissa, keinovalikoiman laajentamista nuorisotyöttömyyden alentamiseksi ja ikääntyneiden työntekijöiden pitämiseksi työmarkkinoilla pidempään. Suuri valiokunta korostaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan tavoin työelämän ja työsuhteen etujen kehittämistä kaikissa EU-maissa siten, että työssäkäynti takaa riittävän toimeentulon ilman köyhyysriskiä ja että kansallisia työehtoja noudatetaan kaikkiin työntekijöihin. Suuri valiokunta pitää sosiaali- ja terveysvaliokunnan tavoin myönteisenä taloudellisen kasvun ja sosiaalisen koheesion parempaa tasapainoa ja sosiaalisen ulottuvuuden nostamista strategian keskeisiin tavoitteisiin samoin kuin köyhyysvähentämistä ja edellyttää, että Suomi on aktiivinen sosiaalisen koheesion edistämistä koskevissa kysymyksissä, kun strategiaa käsitellään Euroopan unionin toimielimissä.

Ympäristövaliokunta korostaa tarvetta varmistaa ympäristökysymysten kunnianhimoinen ja tehokas sisällyttäminen strategiaan kokonaisuutena. Valiokunta pitää strategian ilmastotavoitteita tosiasioina, joilla ei ole strategiassa erityistä arvoa, koska niihin sitoutumisesta on jo

tehty päätökset. Strategiseksi tavoitteeksi tulee ottaa kunnianhimoisempi päästöjen vähentäminen. EU:n on osoitettava johtajuutta toteuttamalla konkreettisia toimia, joiden avulla Euroopasta tulee ilmastoystävällisin alue maailmassa. Suuri valiokunta yhtyy ympäristövaliokunnan näkemykseen, että kunnianhimoinen ympäristöpolitiikka on nähtävä myös kasvun veturina. Uusiutuvaan energiaan ja energiatehokkuuteen suunnatut julkiset tuet ja investoinnit vauhdittavat talouskasvua ja työpaikkojen syntymistä positiivisten ympäristövaikutusten ohella. Strategiassa tulee tunnistaa tarve seurata BKT:n rinnalla myös muita kehitysindikaattoreita, jotta saadaan täsmällisempi kuva vaurauden ja hyvinvoinnin ympäristöllisten, taloudellisten ja yhteiskunnallisten näkökohtien välisistä yhteyksistä.

Suuri valiokunta yhtyy sivistysvaliokunnan tavoin näkemykseen laajasta innovaatiopolitiikasta, jossa koulutus, tutkimus ja teknologiat kulkevat rinnakkain. Koulutus on näkyvässä asemassa komission tiedonannossa, ja sen tulee näkyä vahvasti myös Suomen kannoissa. Koulutusjärjestelmien kehittämisessä tavoitteena tulee olla laadukas perusopetus, jonka tasapuolinen saatavuus unionin jäsenvaltioissa turvataan. Suuri valiokunta pitää välttämättömänä, että perusopetuksen ja korkeakoulutuksen ohella painotetaan myös ammatillista koulutusta. Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä laajaa sivistyspohjaa ja elinikäisen oppimisen periaatetta. Elinikäinen oppiminen on edellytys ammatilliselle liikkuvuudelle; nopeat muutokset työmarkkinoilla ja osaamistarpeessa edellyttävät toimivaa aikuis-koulutusjärjestelmää. Sivistysvaliokunta korostaa myös korkeatasoisen, uutta tietoa luovan perustutkimuksen merkitystä kasvulle, kilpailukyvyille ja työllisyydelle.

Sisämarkkinat

Kestävä kasvu edellyttää innovaatioihin ja yritysjärjestyksen kannustavan toimintaympäristön kehittämistä sekä osaavan työvoiman saatavuuden varmistamista unohtamatta ilmastotavoitteiden toteuttamista. Suuri valiokunta yhtyy talousva-

liokunnan kantaan, että sisämarkkinat ovat EU:n vahvuus ja niiden toimivuuden parantaminen on edelleen ydinkysymys EU:n kilpailukykyyn vahvistamiselle unohtamatta myöskään sisämarkkinoiden tehokkaan toiminnan ulkoisia vaikutuksia kauppapolitiikan puolella niin unionin lähi-alueilla kuin globaalistikin. Suuri valiokunta antaa tukensa myös valtioneuvoston linjaukselle sisämarkkinoiden vahvistamisen kolmesta edellytyksestä: vahva poliittinen sitoutuminen sisämarkkinoiden oikeaan toimeenpanoon, tiukka valtiontukipolitiikka ja sitoutuminen sisämarkkinoiden ns. pullonkaulojen identifioimiseen ja korjaamiseen.

Talouspolitiikka

Taluskriisi on tuonut selvästi esiin yhteisen talouspolitiikan yhteensovittamisen välttämättömyyden. Suuri valiokunta tukee valtioneuvoston tavoin yhteisen talouspolitiikan vahvempaa koordinoitua. Talousvaliokunta on nostanut lausunnossaan esille julkisten talouksien vakauttamisen vakaus- ja kasvusopimuksen puitteissa ja julkisten talouksien pitkän aikavälin kestävyuden edellyttämät rakenteelliset uudistukset ja katsonut, että EU-tason koordinoitu voisi auttaa jäsenvaltioita vaikeissa ratkaisuihin.

Suuri valiokunta ja ympäristövaliokunta tukevat valtioneuvoston tavoin strategian esitystä siirtymisestä työn verottamisesta ympäristöverotuksen suuntaan. Suuri valiokunta korostaa kuitenkin yhteisten päästöjen välttämättömyyttä epäterveen verokilpailun ehkäisemiseksi ja painottaa finanssi- ja rahapolitiikan valvonnan tehostamista sekä rahoitussektorin toiminnan läpinäkyvyyden lisäämistä.

Strategian seuranta

Valtioneuvosto on omassa kannassaan korostanut komission mahdollisuuksia puuttua jäsenvaltioiden ongelmiin muun muassa talouspolitiikan toimien koordinoimisessa. Suuri valiokunta yhtyy erikoisvaliokuntien näkemyksiin, että yhteisen talouspolitiikan ja komission valvontaroolin uskottavuuden lisäämiseksi komission tulisi ottaa määrätietoisempi rooli jäsenvaltioiden

toimiin puuttumisessa. Talousvaliokunta katsoo, että sisämarkkinoiden vahvistaminen edellyttää komissiolta selvempää puuttumista jäsenvaltioiden hitauteen tai jopa haluttomuuteen yhteisten päätösten täytäntöönpanossa. Samoin komission tulisi puuttua selvemmin jäsenvaltioiden harjoittamaan protektionismiin tai valtiontukisäännösten väärinkäytöksiin. Sosiaali- ja terveysvaliokunta taas pitää tärkeänä, että kaikilta jäsenvaltioilta edellytetään samanlaista sitoutumista strategiaan ja että maakohtaisten suositusten heikkoon toteutumisasteeseen voidaan reagoida varoituksilla. Strategian tasapainoisen toteutumisen kannalta on välttämätöntä, että komissio osoittaa rohkeutta talouspoliittisen koordinaation ohella myös sosiaalisen koheesion edistämiseen liittyviin jäsenmaiden ongelmiin puuttumisessa.

Lopuksi

Suuri valiokunta haluaa kiinnittää valtioneuvoston huomiota komission tiedonannon sisältä-

mään ajatukseen laaja-alaisesta kumppanuudesta uudistusohjelmien laatimisessa ja toteuttamisessa. Suuri valiokunta toteaa, että Eurooppa 2020 -strategiaa käsitellään varsin kireässä aikataulussa. Strategian hyväksymisen kiireinen aikataulu ei anna uskottavaa kuvaa pysyvän vuoropuhelun luomisesta eri hallinnon tasojen välille, eikä kansallinen käsittely kaikissa jäsenmaissa todennäköisesti voi muodostua niin laajaksi ja perusteelliseksi sen enempää kansallisten parlamenttien kuin kansalaisjärjestöjenkään osalta kuin mitä laaja sitoutuminen strategian toimeenpanoon edellyttäisi. Tämä on ongelma myös Suomessa.

Lausunto

Lausuntonaan suuri valiokunta esittää,

että valtioneuvosto ottaa edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 24 päivänä maaliskuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Erkki Tuomioja /sd
 vpj. Eero Akaan-Penttilä /kok
 jäs. Sirpa Asko-Seljavaara /kok
 Timo Juurikkala /vihr
 Heli Järvinen /vihr
 Pietari Jääskeläinen /ps
 Ulla Karvo /kok
 Timo Kaunisto /kesk
 Miapetra Kumpula-Natri /sd
 Tuija Nurmi /kok
 Sari Palm /kd
 Juha Rehula /kesk

Kimmo Sasi /kok
 Esko-Juhani Tennilä /vas
 Tuulikki Ukkola /kok
 Antti Vuolanne /sd
 vjäs. Timo Kalli /kesk
 Krista Kiuru /sd
 Esko Kiviranta /kesk
 Johannes Koskinen /sd
 Sanna Perkiö /kok
 Sari Sarkomaa /kok
 Jacob Söderman /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kirsi Pimiä.